

OBRACANY (29) *part praet pass impf*

obracany (23), **obracan** (6).

o jasne; -ra- (19), -rã- (9); -ra- *Leop*, *BibRadz* (2), *RejPos* (3), *RejZwierc*, *GórnRozm*; -rã- *BudNT*, *WujNT* (2); - ra- : -rã- *Mącz* (2:1), *ModrzBaz* (3:1), *SarnStat* (6:4). ◊ *W formach niezłożonych* -ãn, -ãno, -any (*N pl subst*). ◊ *W formach złożonych drugie a jasne*.

sg m N obracãn (2), obracany (1); ~ (*attrib*) -any (1); ~ (*praed*) -ãn *Mącz* (2). ◊ *f N* obracaná (3). ◊ *n N (praed)* obracãno (3) *Mącz*, *RejPos* (2), obracan(e) (2) *GórnRozm*, *WujNT*. ◊ *pl N m pers* obracani (2). *subst m (praed)* obracané (10), obracany (1) *RejZwierc*; -é (6) -(e) (4). *f* obracané (3); -é (1), -(e) (2). *n* obracané (1). ◊ *A subst* obracan(e) (1).

Składnia dopełnienia sprawcy: obracan od czego (3).

Sł stp s.v. obracać, Cn brak, Linde XVII w. s.v. obrócić.

1. *Któremu zmienia się kierunek ruchu lub położenie* (6) : *Leop Iac* 3/4; *BudNT Iac* 3/4; *A oto/okręty/ ták wielkie będąc/ y gdy ie frogie wiátry pędzą: iednák obracáne bywáią od málutkiego łzteru [ecce et naves ... circumferentur a modico gubernaculo]/ gdzie iedno ieft wola łternikowá. WujNT Iac* 3/4.

W przeni (2) :

obracany do czego (1): tákowe popędliwości łerdeczne [...] niemáią być obrácáne do żadnych rozmysłów [*nec in deliberationes, nec in actiones ullas arcessendae*]/ áni do żadnych łpraw/ gdy się zbytnie z człowieká wynorzáią. *ModrzBaz* 7v.

Zwrot: »ku złemu końcowi obracany« (1): trzebá było czynić to z wielkim rozmyśłem iżby to co łię czyni ku dobremu końcowi/ ku złemu obrácáne bydź nie mogło. *GórnRozm Ev*.

a. *O obrzędzie starotestamentowym* (1) : *Abowiem pierłi obrácáne/ y łopátkę podnołzoną/ wzięłem od łynow Izráelfkich [Quia pectus elevationis, et armum exaltationis tuli a filiis Israel]* z pokoynych ofiar ich *BibRadz Lev* 7/34.

2. *Kręcony, wprawiany w ruch obrotowy* (3) : *Volutus – Obracani. Calep* 1139a.

obracan czym (1): *Moletrina, Zárná/ młyn który rękómá bywa obracãn Mącz* 229b.

Zwrot: »na kole obracãn« (1): *Ixion, Król/ Tesalieykki [!]* który wedle poeckich fabuł bez przełtanku ná yednym kole w piekle bywa obracãn. *Mącz* 179d.

3. *Używany, wykorzystywany, przeznaczany; referendus* *Modrz; convertendus* *JanStat* (14) :

obracany ku czemu (2): od ktorego [*Pana Boga*] iáko włzytko dobre ná włzytkie pochodzi/ ták też ku iego łámego czci y chwale ma być obracáne *WujNT* 27; [*Chłopi tułający się po przybyciu do miasta*] okowáni niech będą obrácáni ku czynieniú grobli [*ad faciendos aggeres ... adhibeantur JanStat* 1094] *SarnStat* 520.

obracany na co (6): Tho rozumie o tych rzeczách ktore nacz inego bywáią obrácáne niż ná tho ná coby ich słułźnie miano wżywác. *BibRadz I* 341a *marg*; wltáwiamy áby [*zbiegli chłopi*] przez Stárołty [...] byli imáni: á poymáni/ áby ná roboty byli obrácáni [*capti operis servilibus adhibeantur JanStat* 1088] *SarnStat* 521; pożytki z tego Wóytołtwá máią bydź obracáne ná poprawę miáłtá tego. *SarnStat* 983, 445, 1196, 1253.

Wyrażenia: »obracany do skarbu« (1): Ktemu też wżytkie pieniądze zá winy [...] niewiem gdzieby lepiej [...] obracáne być miály [*nescio an rectius aliquo referatur*]/ iedno do fkarbu Rzeczypołpólitey *ModrzBaz* 123.

»ku swej potrzebie obracany« (1): Też im tego pozwalamy/ áby z nich nie brano myt/ cël/ moftowégo/ grobelnégo od ich włafnych rzeczy/ które nie ná przekup/ ále ku fwey potrzebie będą obracáne *SarnStat* 1196.

»tam gdzie słusznie obracan« (1): A ták tu cie vczy Pan/ ábyś nie pfował tego co zoftáne od pocżciwey żywności twej/ á to obracał tám gdzie słuźnie á pocżciwie ma być obracáno *RejPos* 82v.

W przeni (4) :

obracany na co (3): á zówždy to [*źle nabyte*] ná pomfłę ma być obracáno y wam y potomfłtu wálzemu. *RejPos* 253; Iesliże dla iednákiego wyfłętku rozność karánia ma być záchowaná/ tedy ma być obracána nie ná rofpufzczenie wodze złościam/ ále ná hámowanie [*ea tamen non ad laxanda fraena maliciae, sed ad contrahenda referenda est*]. *ModrzBaz* 70, 73.

Wyrażenie: »pocżciwie obracany« (1): A thá krześciánfka fczodrobá ktora bywa pocżciwie á w imię Pánfkie obracána/ zówždy káždemu ná dobre wychodziłá. *RejPos* 113.

4. *Zmieniany, przekształcany* (6) :

obracany na co (4): PRzywileie połpólitę y ofobliwé/ niemáią bydz wykłádániém iákim ná inné rozumienié obracáne [*in alium quam sonant sensum, verti JanStat* 103] *SarnStat* 52 [*idem* (3)] 99, 327, 765.

Wyrażenie: »wniwecz obracany« (1): [*odszczepieństwa w Polsce*] zówždy były onemi zacnemi Konciliámi á wielkimi zyázdy zacnych á náuczonych ludzi tłumiony á w niwecz obracány *RejZwierc* 259v.

Szereg: »przemienian albo obracan« (1): Tropus, Latine dici potest modus figura, conversio, vel potius motus vel mutatio, Przemienienie/ obrocenie gdy z włafnego znám(i)onowania ku niewłafnemu bywa słowo które przemieniano álbo obracáno. *Mqcz* 466c.

Cf **OBRACAĆ**